

TERMENUL ȘI CONDIȚIA ÎN NOUL COD CIVIL ROMÂN (2009)

Term and Condition in the new romanian Civil Code (2009)

Le terme et la condition dans le nouveau Code Civil roumain (2009)

Student: **Petrache Daniel-Florin**, Universitatea din București, Facultatea de Drept, anul II

Rezumat

Prezenta lucrare își propune să analizeze și să critice de o manieră constructivă reglementările termenului și condiției în noul Cod Civil român, intrat în vigoare la 1 octombrie 2011. În ceea ce privește condiția, considerăm că noul Cod reușește să suprimă textele redundante, cu o singură excepție, dispoziția privind condiția pur potestativă. De aceea, art. 1.403 C. Civ va reprezenta centrul analizei noastre, fără a neglija însă celelalte articole ce dezvoltă reglementarea condiției. În demersul nostru nu vom omite noutățile în materia riscurilor în contractele translativă afectate de modalități și nici prevederile referitoare la înscrierea drepturilor reale condiționale, în contextul efectului constitutiv al înscrierii în cartea funciară. Cât despre termen, noul Cod vine cu o reglementare mult mai amplă, apropiată de cea din Quebec. Vom supune dezbaterii toate aceste articole, arătând în final cum a decis legiuitorul să tranșeze controverselor privind admisibilitatea acțiunilor oblică și pauliană înainte de îndeplinirea termenului suspensiv.

Résumé

La présente étude se propose d'analyser et de critiquer d'une manière constructive les réglementations du terme et de la condition dans le nouveau Code Civil roumain, entré en vigueur le 1 octobre 2011. En ce qui concerne la condition, on considère que le nouveau Code réussit à supprimer les textes redondants, avec une seule exception, la disposition relative à la condition pure potestative. C'est pour cela que l'art. 1.403 C. Civ. va représenter le centre de notre analyse, sans négliger pourtant les autres articles qui développent la réglementation de la condition. Dans notre démarche, on ne va pas omettre les nouveautés dans la matière des risques dans les contrats synallagmatiques affectés de modalités, ni les dispositions concernant l'inscription des droits réels conditionnels, dans le contexte de l'effet constitutif de l'inscription dans le registre foncier. Quant au terme, le nouveau Code vient avec une réglementation ample, proche de celle du Québec. Nous allons soumettre au débat tous ces articles, tout en montrant à la fin comment a décidé le législateur de trancher les controverses sur l'admissibilité des actions oblique et révocatoire avant l'accomplissement du terme suspensif.

Abstract

The present study intends to analyse and criticise in a constructive manner certain regulations of the term and the condition in the new romanian Civil Code, which has come into force on 1st of October, 2011. In what concerns the condition, we consider that the new Code succeeds to suppress the redundant texts, with one exception, the provision concerning the purely potestative condition. That is the reason why art. 1.403 C. Civ. will consist the center of our analysis, notwithstanding the other articles which develop the regulation of the condition. We will not omit in our approach the novelties regarding the risks in the bilateral agreements affected by modalities or the provisions regarding the inscription of conditional rights in rem, in the context of the constitutive effect implied by the inscription into the land book. As for the term, the new Code brings about a generous regulation, close to that of Quebec. We are going to debate all these articles, while showing in the end how the legislator decided to settle the controversies of the eligibility of the derivative and paulienne actions before the fulfillment of the suspensive term.

Cuvinte cheie: condiție, termen, condiție pur potestativă, carte funciară, risc în contracte

Mots-clés: condition, terme, condition pure potestative, registre fonciere, risque dans les contrats

Keywords: condition, term, purely potestative condition, land book, risk in contracts

Deși titlul prezintă modalitățile în ordinea consacrată de numeroși autori în doctrina autohtonă¹, analiza noastră va începe cu reglementarea privind condiția, respectându-se astfel structura din noul Cod Civil.

I. CONDIȚIA. A. Noțiune și reglementare. Condiția este definită, în art. 1.399 C. Civ., ca evenimentul viitor și nesigur de care depinde eficacitatea (nu nașterea) sau desființarea obligației. Sediul general al materiei se regăsește în art. 1.399 – 1.410 C. Civ., în timp ce reglementări speciale pot fi remarcate în numeroase alte articole din Cod.

B. Clasificarea condiției. În ceea ce privește clasificarea condiției, în funcție de efectele produse, art. 1.400 C. Civ. și 1.401 C. Civ. disting între condiția suspensivă - acea condiție de îndeplinirea căreia depinde eficacitatea obligației² și condiția rezolutorie³ - a cărei îndeplinire determină desființarea obligației.

Așa cum judicios s-a arătat în doctrină, un optimist preferă să recurgă la o condiție rezolutorie, în timp ce pesimistul alege o condiție suspensivă⁴. Să luăm un exemplu concret: A se angajează să cumpere apartamentul lui B din cartierul Y pentru că există posibilitatea să fie transferat la locul de muncă în acel cartier. Dacă este pesimist, va amâna cumpărarea apartamentului până la momentul transferului său (condiție suspensivă). Dacă este optimist în ceea ce privește mutarea sa, va accepta ca vânzarea să coincidă cu momentul încheierii contractului, stipulând totuși că vânzarea se va desființa într-un anumit termen, dacă nu va fi transferat până la respectiva dată.

În art. 1401 alin (2) C.Civ. se instituie o prezumție privind caracterul rezolutoriu al condiției ori de câte ori scadența obligațiilor principale precedă momentul la care condiția s-a putea îndeplini. Interesant este că această dispoziție pare a fi o creație originală a legiuitorului român, neregăsindu-se în reglementările din Franța, Quebec, Italia, Elveția sau Louisiana.

C. Caracterele condiției. Caracterele condiției se desprind din art. 1.402 C. Civ.⁵ În primul rând aceasta trebuie să fie posibilă. O condiție este imposibilă atunci când evenimentul viitor și nesigur nu se poate realiza din punct de vedere material sau fizic. Definițiile din doctrină vorbesc invariabil și de o imposibilitate juridică⁶, însă aceasta nu este altceva decât o consecință a caracterului ilicit al condiției. Altfel spus, condiția ilicită absoarbe condiția imposibilă juridic. Nu se poate concepe o situație în care o condiție imposibilă juridic să nu fie, implicit, ilicită. Cu titlu de exemplu vom menționa ipoteza unei donații acordate cu condiția ca minorul de 12 ani să se căsătorească în termen de un an. Această condiție este una imposibilă juridic, dar, totodată, și ilicită. Se poate imagina o condiție ilicită ce nu este imposibilă juridic (spre exemplu, condiția de a ucide pe cineva este ilicită, dar nu și imposibilă), însă reciproca nu este valabilă.

În al doilea rând, pentru a fi valabilă, condiția trebuie să fie licită și morală. Totuși, se preciza în doctrină referitor la vechea reglementare, condiția ilicită sau imorală rezolutorie nu afectează valabilitatea obligației⁷, deoarece are ca scop să-l determine pe creditor să nu săvârșească o faptă ilicită⁸. În actuala formulare, care nu distinge între diferitele tipuri de condiții ilicite, considerăm că sancțiunea considerării ca nescrise trebuie aplicată fără ezitare și într-o asemenea ipoteză.

¹ A se vedea, spre exemplu: *G. Boroș*, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2010; *Gh. Beleiu*, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2007; *C. Stătescu, C. Bîrsan*, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, București, 2008.

² Spre exemplu, *A se obligă să-i doneze lui B un bun doar dacă acesta din urmă se va căsători*.

³ Spre exemplu, *A se obligă să-i vândă lui B apartamentul său, însă dacă se va căsători, contractul de vânzare se desființează*.

⁴ *D. Bonnet*, *Cause et condition dans les actes juridiques*, Ed. L.G.D.J., Paris, 2005.

⁵ Art. 1.402 C. Civ: Condiția imposibilă, contrară legii sau bunelor moravuri este considerată nescrisă, iar dacă este însăși cauza contractului, atrage nulitatea absolută a acestuia.

⁶ *G. Boroș*, op. cit., pag. 216; *C. Stătescu, C. Bîrsan*, op. cit., pag. 394; *L. Pop*, *Tratat de drept civil. Obligațiile*. Vol. I. Regimul juridic general, Ed. C.H. Beck, București, 2006; *F. Terré, Ph. Symler, Yv. Lequette*, *Droit civil. Les obligations*, Dalloz, Paris, 2009; *A. Bénabent*, *Droit civil. Les obligations*, Ed. L.G.D.J.-Montchrestien, Paris, 2003.

⁷ *L. Pop*, op. cit., pag. 134.

⁸ Spre exemplu, *într-un contract de donație se stipulează că donația se revocă în cazul în care donatarul săvârșește o infracțiune*.

D. Înscriserea drepturilor reale condiționale. După cum bine știm, Codul civil 2009 consacră efectul constitutiv al înscrierii în cartea funciară. Conform acestei reguli, atât între părți, cât și față de terți, drepturile reale imobiliare se dobândesc, modifică și sting numai prin înscrierea în cartea funciară, pe baza actului sau faptului care a justificat înscrierea. Simpla convenție sau simplul fapt juridic nu este suficient pentru a opera între părți schimbarea titularului dreptului tabular, ceea ce înseamnă că înțelegerea părților nu mai este translativă de drepturi, ci doar creatoare de raporturi obligaționale.

În ceea ce privește înscrierile, conform art. 881 C. Civ., acestea sunt de 3 feluri: intabularea, înscrierea provizorie și notarea. Atenția noastră va fi îndreptată asupra înscrierii provizorii căci, în temeiul art. 882 C. Civ., drepturile reale sub condiție suspensivă sau rezolutorie se pot doar înscrie provizoriu, neputând fi intabulate.

Înscrierea provizorie este înscrierea prin care se dobândește, modifică ori stinge un drept real imobiliar, sub condiția și în măsura justificării ei⁹. Ca și intabularea, înscrierea provizorie are ca obiect drepturile tabulare (art. 881 alin. (2) C. Civ.), însă spre deosebire de aceasta, nu produce efecte depline și definitive, ci numai condiționat de justificarea ulterioară înscrierii. Așadar, doar dacă este urmată de justificare, înscrierea provizorie se transformă în intabulare și va avea atributele acesteia, cu rangul dobândit prin înscrierea provizorie, de la data înregistrării cererii de înscriere provizorie.

Revenind la drepturile reale condiționale, în legea nr. 7/1996, drepturile reale afectate de o condiție suspensivă se puteau fie înscrie provizoriu, fie nota, cu amendamentul că cel înscris provizoriu poate face acte de dispoziție asupra dreptului său, ceea ce nu s-ar putea realiza în cazul unei simple notări¹⁰. Cât despre condiția rezolutorie, aceasta nu împiedica intabularea dreptului real.

Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod, atât condiția suspensivă, cât și cea rezolutorie pot fi înscrise provizoriu, dar nu pot fi intabulate. Care sunt beneficiile înscrierii provizorii? Prin intermediul acesteia, cel interesat este nu numai pus la adăpost de riscul unei eventuale intabulări cu privire la același drept, dar are, totodată posibilitatea de a dispune de dreptul înscris provizoriu ca și când ar fi înscris în mod definitiv.

Pentru ca înscrierea provizorie să capete caracter definitiv și, ca atare, să se transforme într-o intabulare, este necesară justificarea acesteia. Justificarea în contractele afectate de o condiție se poate realiza prin declarația unilaterală autentică a celui împotriva căruia se face înscrierea¹¹, iar în lipsă, în temeiul unei hotărâri judecătorești definitive, care o înlocuiește.

Analizând art. 899 alin (4) C. civ.¹², remarcăm efectele justificării. Astfel, dacă înscrierea provizorie se justifică, se vor radia toate înscrierile făcute împotriva antecesurului tabular¹³; dacă, însă, înscrierea provizorie nu se justifică, se vor radia înscrierile provizorii făcute împotriva celui înscris provizoriu¹⁴.

Dacă în urma îndeplinirii sau neîndeplinirii condiției, după caz, cel împotriva căruia s-a efectuat înscrierea provizorie refuză să consimtă la justificare, atunci cealaltă parte a contractului are la îndemână intentarea unei acțiuni în justificare tabulară¹⁵. Această acțiune are ca obiect obligarea pârâtului să consimtă la intabularea dreptului real înscris provizoriu, ca urmare a îndeplinirii condiției suspensive sau neîndeplinirii condiției rezolutorii. Acțiunea în justificare tabulară este supusă notării, conform art. 902 alin. (2) pct. 18 C. Civ, având un termen de prescripție de 3 ani.

⁹ M. Nicolae, *Tratat de publicitate imobiliară*, vol II, Ed. Universul Juridic, București, 2011.

¹⁰ M. Nicolae, *op.cit.*, pag. 483.

¹¹ Spre exemplu, *împotriva înstrăinătorului (antecesorul tabular) sub condiție suspensivă*.

¹² Art. 889 alin. (4) C. Civ.: "Justificarea unei înscrieri provizorii își întinde efectul asupra tuturor înscrierilor care s-au făcut condiționat de justificarea ei; nejustificarea unei înscrieri provizorii atrage, la cererea celui interesat, radierea ei și a tuturor înscrierilor care s-au făcut condiționat de justificarea ei."

¹³ Spre exemplu, *uzufructul constituit de către înstrăinătorul sub condiție suspensivă*.

¹⁴ Spre exemplu, *uzufructul constituit de către dobânditorul sub condiție suspensivă*.

¹⁵ Pentru mai multe detalii despre acțiunea în justificare tabulară a se vedea: V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. C.H.Beck, București, 2009.

În urma înscrierii provizorii a unui drept afectat de o condiție, figurează ca înscriși în cartea funciară doi titulari ai aceluiași drept condițional. Această situație excepțională se va menține de la data înregistrării cererii de înscriere provizorie și până la rămânerea irevocabilă a hotărârii de justificare sau după caz, de radieră¹⁶. Așa cum am mai spus, înscrierea provizorie nu împiedică pe titularul împotriva căruia s-a obținut înscrierea provizorie să dispună de dreptul său. Cu atât mai mult trebuie permisă această posibilitate celui înscris provizoriu. O asemenea prerogativă se află în deplină consonanță cu art. 1.408 C. Civ., care prevede că obligația afectată de condiție este transmisibilă, drepturile dobânditorului fiind însă supuse aceleiași condiții. În felul acesta se ajunge ca înscrierile subsecvente, efectuate separat împotriva fiecăruia dintre cei doi titulari tabulari să coexiste, în ciuda faptului că se exclud reciproc¹⁷. Acest paradox nu va persista la nesfârșit, ci până la momentul justificării sau radierii din cartea funciară a dreptului condițional. Art. 912 C. Civ. prevede că starea de incertitudine poate dura maxim 5 ani pentru drepturile afectate de o condiție suspensivă, respectiv 10 ani pentru condiția rezolutorie¹⁸.

E. Condiția pur potestativă. În ceea ce privește condiția pur potestativă, art. 1.403 C. Civ. apare profund modificat față de vechea reglementare¹⁹, însă, așa cum vom vedea, nu de o manieră care să îi anuleze redundanța.

În codul de la 1864 nu era conturat conținutul noțiunii de condiție potestativă. De aceea, doctrina și jurisprudența franceză au creat o clasificare în condiții simple potestative²⁰ și condiții pur potestative²¹, doar cele din urmă atrăgând sancțiunea nulității absolute. Această clasificare a fost preluată și de către practica italiană, făcându-se distincție între condițiile “*meramente potestative*” și cele “*potestative simplici*”.

Dovada că noțiunea de condiție pur potestativă nu este realmente necesară o oferă sistemele de drept civil german și elvețian, în care acest concept este absent. Aceste două sisteme juridice se rezumă la a sancționa comportamentul debitorului care împiedică realizarea condiției.

În Codul civil român 2009, **obligația contractată sub o condiție suspensivă ce depinde exclusiv de voința debitorului nu produce niciun efect**. Din însăși formularea acestui articol se desprind o serie de criterii ce încearcă să excludă din sfera sa de aplicare anumite categorii de condiții. Astfel, pentru a fi în prezența unei condiții pur potestative care nu poate produce vreun efect, trebuie întrunite în mod cumulativ următoarele 3 aspecte:

- a) să fie vorba de o condiție *suspensivă*;
- b) să fie vorba de o obligație ce incumbă *debitorului*;
- c) realizarea condiției să depindă *exclusiv* de voința debitorului.

Vom analiza în cele ce urmează opțiunea legiuitorului pentru aceste criterii, arătând totodată că sfera noțiunii de condiție pur potestativă ar trebui să fie mai redusă decât lasă să se înțeleagă formularea art. 1.403 C. Civ. În final, vom arăta că acele condiții potestative ce sunt lipsite de efect, sunt sancționate întrucât determină lipsa unui consimțământ veritabil din partea uneia dintre părți, și nu în temeiul art. 1.403 C. civ. În acest context, art. 1.403 C. civ. se prezintă ca o consecință a sancționării absenței uneia dintre condițiile esențiale pentru încheierea valabilă a contractului, și anume, consimțământul.

¹⁶ M. Nicolae, op.cit., pag. 497.

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Art. 912 C. Civ.: “(1) Dreptul afectat de o condiție suspensivă se va radia din oficiu, dacă nu se dovedește îndeplinirea condiției care afectează dreptul, în termen de 5 ani de la înscriere.

(2) Tot astfel se va radia condiția rezolutorie, dacă nu s-a cerut, în temeiul ei, radierea dreptului înscris sub o asemenea modalitate, timp de 10 ani de la înscriere.”

¹⁹ Art. 1010 C. Civ. 1864: “Obligațiunea este nulă când s-a contractat sub o condiție potestativă din partea celui ce se obligă”.

²⁰ Condiția potestativă simplă este condiția a cărei realizare depinde atât de voința uneia dintre părți, cât și de un element exterior acesteia. Spre exemplu, “*Îți donez această mașină dacă te vei căsători*”.

²¹ Condiția pur potestativă este condiția a cărei realizare rezidă exclusiv în voința unei părți. Spre exemplu, “*Îți donez această mașină dacă vreau*”.

a) În actuala reglementare, valabilitatea condițiilor **rezolutorii** pur potestative este incontestabilă²². Ce justifică însă dreptul uneia dintre părți de a se situa pe o poziție superioară, permițându-i-se să se libereze de obligațiile sale în orice moment și fără motiv? Conform unei opinii din doctrina franceză, un asemenea contract este fundamental dezechilibrat, iar dreptul, neputând să tolereze o asemenea situație, are obligația să-l radieze ca și cum nu ar fi existat vreodată²³. Răspunsul este însă unul diametral opus acestei viziuni, având la bază o justificare cât se poate de simplă: libertatea contractuală a părților. Beneficiarul unei condiții rezolutorii pur potestative se obligă valabil, urmărește producerea de efecte juridice, însă își rezervă dreptul de a se libera de obligație la un moment dat. Nimic nu justifică interzicerea unei asemenea posibilități, atât timp cât părțile consimt la aceasta.

Însuși Codul Civil instituie în mod expres astfel de condiții. Astfel, în cazul vânzării cu opțiune de răscumpărare (art. 1758-1762 C. Civ.) vânzătorul își rezervă dreptul de a răscumpăra bunul sau dreptul transmis cumpărătorului pentru o anumită perioadă stipulată expres în contract²⁴. De asemenea, art. 2.229 C. Civ. instituie o condiție rezolutorie pur potestativă în favoarea asiguratului în cadrul contractelor de asigurare pe viață. Asiguratul poate renunța la contract în termen de 20 de zile de la semnarea acestuia, renunțarea ce produce efecte retroactiv.

O excepție de la valabilitatea condițiilor rezolutorii pur potestative întâlnim în cazul donațiilor. Însă sancțiunea nu își are fundamentul în art. 1.403 C. civ. Principiul irevocabilității, ce guvernează donațiile, este cel care împiedică inserarea unei condiții pur potestative într-un act de gratificare ("Donner et retenir ne vaut"). De aceea, art. 1215, alin. (2) lit. a) C. Civ. prevede sancțiunea nulității absolute pentru donațiile a căror realizare depinde exclusiv de voința donatorului. Există însă și o excepție la excepție. Art. 1.031 C. Civ. menționează că orice donație încheiată între soți este revocabilă în timpul căsătoriei. În acest caz, principiul irevocabilității donațiilor este înlăturat și, ca atare, nu mai subzistă niciun motiv care să justifice interdicția inserarea unei condiții rezolutorii pur potestative.

Legatul, în schimb, poate fi supus în mod valabil unei condiții rezolutorii pur potestative care să depindă de voința testatorului, soluția găsindu-și justificarea în faptul că testamentul este esențialmente revocabil.

b) Doar condiția suspensivă din partea **debitorului** nu poate produce efecte, conform art. 1.403 C. Civ. În doctrina²⁵ și jurisprudența²⁶ franceză s-a afirmat că nu poate fi vorba de o condiție pur potestativă din partea debitorului în contractele sinalagmatice. În aceste contracte, debitorul este totodată și creditor, neputând să distrugă ființa obligației sale fără să renunțe la creanța sa, izvorâtă din același contract. Începând cu anii '80 însă, Curtea de Casație a renunțat la această concepție²⁷, doctrina salutând fără întârziere acest reviriment²⁸. Calitatea de debitor ar trebui să prevaleze asupra celei de creditor întrucât cauza într-un contract sinalagmatic o reprezintă obligația celeilalte părți.

²² Pentru opinia contrară, conform căreia condiția pur potestativă rezolutorie din partea debitorului ar trebui sancționată a se vedea: *J.-J. Taisne*, La notion de condition dans les actes juridiques. Contribution à l'étude de l'obligation conditionnelle, Lille, 1977; *J. Ghestin*, La notion de condition potestative au sens de l'article 1174 du Code civil, Etudes dédiées à A. Weill, Dalloz-Litec, 1983; *B. Dondero*, De la condition potestative licite, RTD civ.677, 2007.

²³ *W. Dross*, L'introuvable nullité des conditions potestatives, RTD civ.701, 2007.

²⁴ Art. 1758 alin (2) precizează că opțiunea de răscumpărare nu poate fi stipulată pentru un termen mai mare de 5 ani. Dacă s-a stipulat un termen mai mare, convenția este lovită de nulitate absolută parțială, termenul reducându-se de drept la 5 ani.

²⁵ *Aubry și Rau* susțineau că nimic nu se opune ca, într-un contract sinalagmatic, una din părți să contracteze sub o condiție pur potestativă din partea sa. Această parte nu ar putea cere însă executarea obligației celeilalte părți decât după momentul executării propriei prestații, *apud* *W. Dross*, op. cit., nota de subsol (45); A se vedea și *J. Carbonnier*, Droit civil. Tome 4. Les obligations, Ed. P.U.F., Paris, 2000, pag. 243.

²⁶ Cour de Cassation, Civ. 3e, 21 janv. 1971: "*Une condition purement potestative, nulle de la part de celui qui s'oblige, n'affecte pas la validité d'un contrat synallagmatique, dans lequel les parties sont respectivement créancières et débitrices*"; în același sens: Cass. Civ. Ire, 20 oct. 1954, Bull. Civ. I, n° 250; Cass. Com. 11 mar. 1968, Bull. Civ. IV, n° 101.

²⁷ Cass. Civ. 3e, 7 iun. 1983, n° 82-10.281, Bull. Civ. III, n° 132; Cass. Com. 23 sept. 1982, n° 81-10.131, Bull. Civ. IV, n° 284.

²⁸ *J. Ghestin*, op. cit. pag. 254.

Altfel spus, calitatea de debitor a celeilalte părți determină cocontractantul să consimtă la încheierea contractului. Ceea ce se sancționează este lipsa intenției de a se obliga, lipsa intenției de a-și asuma calitatea de debitor, nu pe aceea de creditor. Ca atare, obligațiile pur potestative din raporturile sinalagmatice nu pot fi excluse din sfera de aplicare a art. 1.403 C. Civ în temeiul unei asemenea justificări.

Pe de altă parte, cum am precizat anterior, în contractul de donație, o condiție pur potestativă din partea donatorului (creditor) atrage nulitatea absolută a donației. (art. 1.015, alin. (2), lit. a) C. Civ.), însă în virtutea principiului irevocabilității, nu a art. 1.403 C. Civ.

În materie de raporturi obligaționale unilaterale, condiția pur potestativă din partea creditorului reprezintă, de fapt, un drept potestativ al acestuia²⁹.

c) Realizarea condiției trebuie **să depindă de voința exclusivă a debitorului**. Am văzut deja că nicio condiție rezolutorie nu poate fi lipsită de efecte pe temeiul art. 1.403 C. Civ. Aceeași afirmație este adevărată și cu privire la orice condiție din partea creditorului. Nu au fost analizate până acum raportat la sfera de aplicare a art. 1.403 C. Civ condițiile suspensive din partea debitorului. Art. 1.403 C. Civ ne oferă un criteriu pentru a distinge condițiile valabile din partea debitorului de cele care nu produc efecte, și anume, realizarea acesteia *să depindă de voința exclusivă a debitorului*³⁰.

O simplă interpretare *per a contrario* ne permite să scoatem din sfera de aplicare a art. 1.403 C. Civ acele condiții care depind de voința debitorului, dar și de un element extrinsec acesteia. Prin element extrinsec înțelegem fie hazardul, fie voința unui terț.

Astfel, într-o vânzare, cumpărătorul își poate subordona angajamentul realizării unei operațiuni viitoare și aleatorii din care se așteaptă să obțină fondurile necesare pentru a-și permite să achite prețul. El va stipula, spre pildă, cu titlu de condiție suspensivă, vânzarea unui alt imobil sau obținerea unui împrumut. Cum vânzarea sau împrumutul presupun acordul unui terț, condiția este valabilă. În acest sens a statuat și Camera Comercială a Curții de casație, într-o decizie din 17 mai 1965, precizând că vânzarea amânată de condiția vânzării de către cumpărător a propriului fond de comerț este valabilă. Condiția din acest contract depinde de un element extrinsec voinței beneficiarului condiției, și anume, manifestarea de voință a unui terț în sensul cumpărării fondului respectiv³¹.

În schimb, stă în puterea exclusivă a cumpărătorului să împiedice îndeplinirea condiției. Pentru această ipoteză există un alt mecanism protectiv, fără vreo legătură cu articolul ce face obiectul analizei noastre. Conform art. 1405 alin. (1) C. civ., condiția se va considera îndeplinită dacă debitorul obligat sub această condiție împiedică realizarea ei. Însă această sancțiune nu s-ar dovedi eficientă în speța de față. Cumpărătorul beneficiază de condiție tocmai pentru a obține resursele necesare achitării prețului. Vânzătorul acceptă condiția pentru a se asigura că primește prețul pentru bunul său. Sancționarea unei persoane să cumpere un bun pe care nu și-l permite nu este rațională. Credem că, mai degrabă, condiția ar trebui considerată ca neîndeplinită, contractul, ca atare, va fi desființat ca și cum n-ar fi existat niciodată, iar vânzătorul are dreptul la daune-interese în măsura în care cumpărătorul sub condiție suspensivă i-a provocat prejudicii prin împiedicarea îndeplinirii condiției.

Aceeași ar trebui să fie soluția și în cazul contractului de vânzare-cumpărare condiționat de obținerea unui împrumut de către cumpărător. Dacă acesta efectuează demersuri incomplete în vederea obținerii împrumutului, sancțiunea adecvată ar fi considerarea condiției ca neîndeplinită la care se alătură posibilitatea acordării de daune pentru cealaltă parte³².

²⁹ "Dreptul potestativ este puterea pe care o are titularul său de a interveni, prin voința sa unilaterală pentru a da naștere, modifica, sau stinge o situație juridică în care sunt prezente și interesele altor persoane." - L. Pop, op. cit., pag. 139.

³⁰ Se remarcă astfel că se păstrează în continuare de distincția doctrinară între condiții simple potestative și condiții pur potestative, menționată anterior.

³¹ J. Ghestin, op.cit. pag. 248.

³² Totuși, în câteva decizii, Curtea de casație franceză a ales să considere condiția ca fiind îndeplinită: Cass. Com. 3e, 25 apr. 1978, Bull. Civ. III, n° 158, pag. 124 sau Cass. Civ. 23 februarie 1977, J.C.P. [N], 1978, pag. 175, *apud* Jacques Ghestin op. cit. pag. 257.

Considerăm că instanța supremă franceză s-a hazardat în a cataloga ca fiind pur potestativă condiția care suspenda plata a 70% din preț de revânzarea terenurilor³³. Judecătorii au considerat că această clauză îi permite cumpărătorului (să-l numim A, din rațiuni de simplitate) să se sustragă de la plata prețului (față de B) cât timp va dori. Greșit. În primul rând, revânzarea nu depinde de voința exclusivă a lui A, ci și de consimțământul unui terț. În al doilea rând, în situația în care A nu își manifestă voința de a vinde (nu pune terenul în vânzare, refuză în mod nejustificat o ofertă), B este protejat de dispozițiile ce prevăd considerarea condiției ca îndeplinită dacă debitorul obligat sub această condiție împiedică realizarea ei. Mai mult, în urma sesizării instanței, dacă A nu ar avea mijloacele să plătească restul de preț, nimic nu împiedică judecătorul să pronunțe rezoluțiunea contractului, eventual cu daune-interese în sarcina lui A, despăgubiri ce ar putea consta chiar în partea din preț anterior achitată.

Cât privește obligațiile ce depind de voința unei părți și de hazard, și acestea sunt în mod cert valabile. Trebuie doar avut în vedere că înțelegerea afectată de condiție a cărei îndeplinire depinde exclusiv de alea (așa-numita condiție cauzală din vechea reglementare) nu se confundă cu un contract aleatoriu³⁴. În primul caz, evenimentul ce depinde de hazard amână *nașterea* drepturilor și obligațiilor părților, în timp ce în al doilea caz, hazardul determină *întinderea* drepturilor și obligațiilor corelative. Posibilitatea unei confuzii există întrucât același eveniment poate primi oricare din cele două calificări. Spre exemplu, victoria unui cal poate suspenda achiziționarea sa sau poate determina rezultatul unui pariu³⁵.

Cât despre obligațiile afectate de o condiție suspensivă ce depind exclusiv de voința debitorului, unele dintre acestea, ar trebuit, din varii motive, să fie lăsate a-și produce efectele.

Avem, mai întâi, contractele în care o parte se obligă, deși știe că cealaltă parte se obligă sub condiție pur potestativă. Spre exemplu, A spune "Mă oblig să îți vând casa pentru 100.000E, dacă vei vrea s-o cumperi", iar B acceptă ca A să se oblighe, răspunzând: "Mă oblig să îți cumpăr casa pentru 100.000E, dacă voi vrea". Ulterior afirmației lui B, A consimte să se oblighe, acceptând ca nașterea contractului să depindă de manifestarea arbitrară de voință a celeilalte părți. Este o asemenea convenție valabilă? Răspunsul nu poate fi decât afirmativ. Afirmația lui B reprezintă o promisiune valabilă de a contracta, înțelegerea părților valorează antecontract, iar în caz de refuz ulterior de încheiere a contractului de vânzare, A va fi îndrituit să pretindă daune-interese. Mai mult, dacă A, promitent, refuză să încheie contractul promis, instanța poate să pronunțe o hotărâre care să țină loc de contract.

O altă situație este aceea în care o parte se obligă, deși știe că cealaltă parte se obligă sub condiție pur potestativă, prefigurându-și prin aceasta posibilitatea de a face o liberalitate. Astfel, într-o convenție în care împrumutătorul dă o sumă de bani ce urmează să-i fie restituită doar dacă situația materială a împrumutatului îi va permite acestuia să o facă, ceea ce importă este atitudinea subiectivă a împrumutătorului. Dacă acesta are animus donandi la momentul contractării, obligația este perfect valabilă. Oricum, dacă intenția de a gratifica ar fi lipsit, contractul nu ar fi fost lipsit de efecte în virtutea art. 1.403 C. Civ., ci în temeiul nulității relative pe care o antrenează lipsa cauzei.

Astfel de contracte în care o parte se angajează prefigurându-și o obligație pur potestativă drept contraprestație, dau naștere unui raport obligațional extrem de fragil. Dar validitatea acestuia este îndreptățită de faptul că fragilitatea este cunoscută și asumată de către creditorul obligației sub condiție potestativă de la nașterea sa. Libertatea contractuală a părților legitimează un asemenea raport obligațional, în ciuda fragilității sale.

Apoi, avem situația în care, deși îndeplinirea condiției ține de voința exclusivă a debitorului, nerealizarea acesteia îi aduce inconveniente mai mari decât îndeplinirea sa. Să luăm următorul

³³ Cass. Civ. 8 octombrie 1980, Bull. Civ. III, n° 154, pag. 115 *apud*. J. Ghestin, op. cit., pag. 249.

³⁴ Între contractul aleatoriu și condiția ca modalitate există o strânsă legătură încă din cele mai vechi timpuri. În vremea romanilor, contractul *nauticum foenus* consta în finanțarea unei expediții maritime în schimbul unei dobânzi semnificative, însă finanțatorul nu ar fi primit niciun ban dacă nava nu ar fi ajuns în portul corespunzător. În zilele noastre, se recurge la asemenea contracte în speranța unui câștig sporit. Spre pildă, împrumutătorul acceptă ca suma să-i fie restituită doar dacă împrumutatul va câștiga un anumit proces, cu mențiunea că suma restituită va fi mult mai mare în această situație.

³⁵ J.-J. Taisne, op.cit., pag. 315.

exemplu: A îi vinde lui B un bun în schimbul a 10.000 RON plus o sumă egală cu datoria generatoare de dobândă pe care acesta o are față de C. Părțile convin ca drepturile și obligațiile să ia să devină eficace la momentul la care B va plăti o parte din suma de bani, având libertatea să își aleagă singur data la care va achita prețul. Într-o atare situație, depinde de voința exclusivă și arbitrară a lui B când se va realiza condiția suspensivă, însă cu fiecare zi cu care amână îndeplinirea acesteia, suma pe care o are de achitat crește. În mod cert, o asemenea convenție nu ar trebui să fie lipsită de efecte în temeiul art. 1.403 C. Civ.

Ar trebui să fie excluse din sfera de aplicare a art. 1.403 C. Civ și acele condiții pur potestative cu privire la care cocontractantul poate verifica în mod eficient modalitatea lor de utilizare de către debitor. Astfel, Curtea de casație franceză a considerat valabilă posibilitatea asigurătorului de a-și reduce la orice moment întinderea asigurării întrucât aplicarea acestei clauze avea la bază nu numai voința asigurătorului, ci și circumstanțe obiective, susceptibile de un control judiciar³⁶. Tot în aceeași notă, contractul dintre o firmă de avocatură și un client, în care firma își rezervă dreptul de a decide dacă își reprezintă sau nu clientul în fiecare litigiu în parte, pe baza unor criterii obiective, trebuie lăsat a-și produce efectele.

Singurele condiții care nu au fost înlăturate până acum de sub auspiciile art. 1.403 C. Civ sunt cele suspensive supuse exclusiv arbitrariului debitorului, pe care creditorul nu și le prefigurează ca fiind pur potestative; a căror nerealizare aduce un inconvenient acestuia; care nu au la bază criterii obiective, ușor de urmărit de către cocontractant.

Acestea sunt veritabilele condiții *si voluero*, obligațiile “mă oblig dacă vreau”. Însă în cazul lor, nu se naște o obligație propriu-zisă. Partea care se obligă sub condiție pur potestativă, practic, nu se obligă. Ea nu-și dă consimțământul la formarea raportului obligațional și, ca atare, contractul nu se formează în mod valabil. Dar o asemenea obligație este lipsită de efect nu în temeiul art. 1.403 C. Civ, ci din cauza absenței unui element esențial pentru formarea valabilă a contractului. În acest context, art. 1.403 C. Civ este superfluu, rolul lui efectiv fiind acela de a prezenta o consecință a nulității absolute atrase de lipsa consimțământului.

Rezumând cele expuse mai sus, rezultă că în sfera de aplicare a lipsirii de efecte a condiției potestative nu intră:

- nicio condiție rezolutorie, chiar și în beneficiul debitorului;
- nicio condiție rezolutorie sau suspensivă din partea creditorului;
- condițiile suspensive din partea debitorului ce depind de voința acestuia și de fapta unui terț;
- condițiile suspensive din partea debitorului ce depind de voința acestuia și de hazard;
- condițiile suspensive pe care creditorul obligației pur potestative le acceptă, asumându-și fragilitatea raportului obligațional;
- condițiile suspensive exclusiv în puterea debitorului, dar a căror nerealizare îi provoacă un inconvenient vădit;
- condițiile suspensive din partea debitorului ce depind exclusiv de voința acestuia, dar a căror aplicare are la bază circumstanțe obiective, pasibile de un control al instanțelor judecătorești.

În fine, celelalte condiții care sunt la discreția debitorului sunt lipsite de efect, nu în temeiul art. 1.403 C. Civ, ci în baza nulității absolute pe care o implică lipsa consimțământului uneia dintre părți. Redundanța acestei dispoziții este demonstrată și de sistemele sancționatorii din Germania sau Elveția, care funcționează eficient în ciuda faptului că nu lipsesc de efecte obligațiile condiționate de voința exclusivă a debitorului.

F. Riscul în contractele translative de proprietate afectate de condiție. Înainte de toate, trebuie precizat că, față de vechea reglementare ce era guvernată de principiul *res perit domino*, noul Cod Civil consacră un alt principiu în materia riscurilor, și anume *res perit debitori*.

În contractele translative de proprietate afectate de o condiție suspensivă, înainte de îndeplinirea acesteia, riscul pieirii bunului aparține înstrăinătorului. În cazul împlinirii condiției, se transmite proprietatea asupra bunului, însă nu se transferă și riscul pieirii acestuia. Riscul rămâne în

³⁶ Cass. Civ. Ire, 22 nov. 1989, Bull Civ.I n° 355, *apud* B. Dondero, nota de subsol (89).

sarcina înstrăinătorului până la momentul la care acesta va preda bunul. Totuși, dacă creditorul obligației de primire este pus în întârziere, preia riscul pieririi fortuite a bunului și nu se poate libera nici dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit și dacă obligația de predare ar fi fost executată la timp.

Ce se întâmplă însă în situația în care înstrăinătorul predă bunul înainte de îndeplinirea condiției suspensive? Din interpretarea art. 1.274 C. Civ. reiese că executarea obligației de predare este o condiție esențială pentru a opera transferul riscurilor. Dar transferul riscurilor nu are loc în mod obligatoriu la momentul remiterii bunului. Considerăm că înstrăinătorul sub condiție suspensivă nu este un veritabil “debitor al obligației de predare” întrucât obligația sa nu a devenit încă eficace. Ca atare, nu ne aflăm în ipoteza specială de la art. 1.274 C. Civ., ci în cea generală de la art. 558 C. Civ., care ne spune că proprietarul suportă riscul pieririi bunului, dacă acesta n-a fost asumat de o altă persoană sau dacă prin lege nu se dispune altfel.

În cazul condiției rezolutorii, în intervalul de timp dintre încheierea contractului și până la momentul predării, riscul rămâne la înstrăinător. Ulterior, va opera principiul *res perit domino* (art. 558 C. Civ.) până când se va îndeplini condiția. Problemele apar în ipoteza pieririi fortuite a bunului, după îndeplinirea condiției rezolutorii și până la momentul restituirii lucrului. În această situație, întrebarea care se ridică este dacă ne mai aflăm pe tărâm contractual sau obligația de restituire este una legală. Dacă ar fi vorba de o obligație convențională, și-ar găsi aplicabilitate dispozițiile art. 1.274 C. Civ. În consecință, proprietarul sub condiție rezolutorie ar fi debitorul obligației de predare și ar suporta riscul pieririi bunului, chiar dacă a pierdut proprietatea la momentul îndeplinirii condiției. Dacă ne-am găsi în prezența unei obligații legale, restituirea ar fi reglementată de art. 1.642 C. Civ. care prevede că debitorul obligației de restituire este liberat de această obligație (*res perit creditori, așadar*), el trebuind totuși să cedeze creditorului indemnizația încasată pentru pierirea bunului sau dreptul de a primi această indemnizație. În ceea ce ne privește, considerăm că efectul retroactiv al condiției și restituirea prestațiilor în urma împlinirii condiției rezolutorii au un temei legal³⁷. Art. 1.407 C. Civ., normă supletivă, menționează expres că în cazul îndeplinirii condiției se aplică dispozițiile privitoare la restituirea prestațiilor. Dacă părțile înțeleg să accepte efectul retroactiv al condiției rezolutorii, atunci ele acceptă implicit și regimul stipulat de art. 1407 C. Civ. În consecință, între momentul îndeplinirii condiției rezolutorii și restituirea efectivă a bunului, riscul pieririi lucrului este suportat de către creditorul obligației de restituire a bunului. Cât privește obligația de restituire a prețului, aceasta nu se stinge în momentul survenirii imposibilității de restituire a bunului întrucât cele două obligații nu mai sunt reciproce și interdependente. Ca atare, creditorul obligației de restituire a bunului va trebui să restituie prețul, dar să și suporte, totodată, prejudiciul dispariției bunului.

În final, trebuie reiterat caracterul supletiv al normelor privind riscurile. Dacă părțile au stabilit expres în contract cui incumbă riscurile, orice incertitudine este înlăturată.

G. Distincție termen-condiție. De regulă termenul se delimitează foarte ușor de condiție. Doar în anumite cazuri condiția suspensivă poate fi confundată cu un termen incert. Criteriul principal de distincție este voința părților cu privire la evenimentul viitor. Astfel, convenția prin care se acceptă ca împrumutul să fie returnat atunci când debitorul va putea, nu este afectată de o condiție suspensivă, ci de un termen incert³⁸. Debitorul își asumă să platească, dar la momentul la care resursele financiare i-o vor permite. Dacă situația sa materială îi va permite, iar el nu își va achita împrumutul, termenul va fi considerat împlinit; astfel, creanța devine exigibilă și creditorul poate cere executarea silită a debitorului.

Nu de puține ori, judecătorii au procedat la recalificarea condiției în termen incert pentru a înlătura dubiile asupra validității consimțământului debitorului³⁹. Spre pildă, atunci când obligația consta în vânzarea unuia din bunurile debitorului sau când acesta se obligă să își execute obligația

³⁷ Art. 1.407 alin. (4) C. Civ.: “Atunci când condiția rezolutorie produce efecte retroactive, în caz de îndeplinire, fiecare dintre părți este obligată să restituie celeilalte prestațiile pe care le-a primit în temeiul obligației ca și cum acestea nu ar fi existat niciodată”

³⁸ J. Ghestin, op. cit., pag. 251.

³⁹ B. Dondero, op. cit. nota de subsol (24).

“când își va dori”, instanțele au avut tendința de a considera că, în temeiul voinței părților, evenimentul era sigur ca realizare, însă incert în ceea ce privește data la care va surveni.

Această paralelă termen-condiție ne permite să trecem la o analiză succintă a termenului în noul Cod Civil. Vechea reglementare nu suscita probleme, însă era lacunară prin comparație cu codificarea recentă din Quebec.

II. TERMENUL. A. Noțiune și reglementare. Conform art. 1411 C. Civ., termenul, ca modalitate a actului juridic, este evenimentul viitor și sigur de care depinde executarea sau stingerea obligației. Reglementarea generală a termenului se găsește în art. 1411 – 1420 C.civ., în timp ce reglementări speciale pot fi remarcate în numeroase alte articole din Cod.

B. Clasificări ale termenului. După efectele pe care le produce, termenul este fie suspensiv, fie extinctiv. Termenul suspensiv amână scadența obligației (art. 1.412 alin. (1) C. Civ), în timp ce împlinirea termenului extinctiv duce la stingerea obligației (art. 1.412 alin. (2) C. Civ).

Art. 1411, alin. (2) C. Civ. distinge termenul după cum acesta este stabilit de părți (convențional), de instanță (judiciar) ori prevăzut de lege (legal).

C. Efectele termenului suspensiv. Art. 1.414 C. Civ. consacră principalul efect al termenului suspensiv, acela de a amâna exigibilitatea creanței: “ceea ce este datorat cu termen nu se poate cere înainte de împlinirea acestuia”. Din acest efect decurg o serie de consecințe juridice ce vor fi analizate în cele ce urmează.

Dacă debitorul execută de bunăvoie și în cunoștință de cauză obligația înainte de scadență, ceea ce s-a executat nu poate fi supus restituirii (Art. 1.414 C. Civ, teza finală). Ar părea din această formulare că dacă debitorul execută din eroare, crezând că termenul nu există sau că acesta s-a împlinit, face o plată susceptibilă de a fi restituită. Însă această prevedere trebuie coroborată cu cea a art. 1.343 C. Civ., care precizează expres că debitorul poate pretinde restituirea a ceea ce a plătit înainte de împlinirea termenului suspensiv doar atunci când plata s-a făcut prin dol sau violență.

Prescripția extinctivă începe să curgă de la data împlinirii termenului sau de la data renunțării la beneficiul termenului stabilit exclusiv în favoarea creditorului (art. 2524 alin (2) C. Civ.) . Legea nu prevede nimic în materie de prescripție în cazul renunțării la beneficiul termenului de către debitor întrucât momentul renunțării coincide cu momentul executării obligației..

Dacă un eveniment considerat de părți ca fiind termen suspensiv nu se realizează, obligația devine totuși exigibilă din ziua în care evenimentul ar fi trebuit să aibă loc (art. 1.420 C. Civ.) Este vorba așadar de un eveniment transformat în termen cert. Prin ipoteză, evenimentul nu trebuie să fie supus hazardului și să aibă un grad ridicat de certitudine⁴⁰. Legea de aplicare a Codului Civil prevede că dispozițiile art. 1.420 C. Civ. sunt aplicabile și în cazul contractelor încheiate înainte de 1 octombrie 2011, dacă ziua în care evenimentul ar fi trebuit să se realizeze este ulterioară acestei date.

D. Riscurile în contractele translativ de proprietate afectate de termen. În acest context, trebuie să reiterăm ceea ce am precizat anterior: riscurile în contractele translativ de proprietate se subordonează principiului *res perit debitori*.

Contractele translativ de proprietate nu pot fi afectate de un termen extinctiv. Termenul extinctiv este întâlnit doar la contractele cu executare succesivă, reprezentând un mod de stingere a raportului obligațional pentru viitor. De altfel, art. 1.321 C. Civ. enumeră expirarea termenului printre cauzele de încetare a contractului.

Cât privește termenul suspensiv, de regulă acesta amână obligația de predare a bunului. Tot ca regulă, termenul suspensiv nu amână transferul drepturilor reale, ci doar al momentului intrării în stăpânirea materială a bunului, în lipsă de stipulație contrară.

Nimic nu împiedică părțile să convină ca predarea bunului să fie amânată de un termen suspensiv, iar transmiterea proprietății să se realizeze la o dată ulterioară. Se pune întrebarea cui incumbă riscul dacă lucrul piere fortuit în intervalul de timp dintre împlinirea termenului și transmiterea proprietății. Art. 1.274 C. Civ. ne spune că riscul contractului rămâne în sarcina debitorului obligației de predare până la momentul predării bunului, dar aceasta nu înseamnă

⁴⁰ Spre exemplu, o nuntă, un concert, alegerile electorale.

implicit și că riscul se transmite automat în odată cu remiterea lucrului. În ceea ce ne privește, considerăm că riscul trece în sarcina creditorului obligației de predare doar după ce înstrăinătorul și-a executat toate obligațiile esențiale. În situația expusă, aceasta semnifică faptul că riscul trece în sarcina dobânditorului de la al doilea termen, acela la care se transmite dreptul real.

În cazul unei vânzări, dacă în intervalul de timp dintre încheierea contractului și termenul suspensiv creditorul obligației de predare devine insolubil sau diminuează garanțiile acordate, înstrăinătorul poate suspenda executarea obligației de predare cât timp cumpărătorul nu acordă garanții îndestulătoare că va plăti prețul la termenul stabilit.

E. Decăderea din beneficiul termenului. Decăderea din beneficiul termenului beneficiază de o reglementare amplă în Codul Civil 2009. Art. 1.418, teza finală, C. Civ. menționează efectul decăderii din termen, obligația devenind “de îndată” exigibilă.

Art. 1.417 alin. (1) C. Civ. menționează cauzele care determină decăderea debitorului din beneficiul termenului: a) starea sa de insolabilitate sau insolvență, declarată în condițiile legii și b) situația în care, cu intenție sau dintr-o culpă gravă, a diminuat prin fapta sa garanțiile constituite sau nu a constituit garanțiile promise.

În prima ipoteză, decăderea este justificată de interesul debitorului de a participa la procedura executării silite în condiții de egalitate cu ceilalți creditori ale căror drepturi de creanță sunt exigibile. Art. 1.417 alin. (2) C. civ. ne oferă criteriul obiectiv al determinării stării de insolabilitate, și anume, inferioritatea activului patrimonial ce poate fi supus, potrivit legii, executării silite, față de valoarea totală a datoriilor exigibile. Teza finală a alineatului recomandă instanței criterii de care să țină cont în declararea insolabilității, precum dispariția intempestivă a debitorului, neplata unor datorii devenite scadente, sau declanșarea împotriva sa a unor proceduri de executare silită. Bineînțeles că această enumerare nu este exhaustivă.

În cea de-a doua ipoteză, decăderea are o explicație simplă. Este rezonabil să se presupună că garanțiile promise au reprezentat pentru creditor un element determinant pentru a acorda debitorului un termen de plată⁴¹. Dacă aceste garanții au dispărut, s-au diminuat sau nici măcar nu au fost constituite, creditorul este îndrituit să solicite plata fără a mai aștepta termenul stabilit. Este demn de subliniat că doar fapta proprie a garantului poate atrage decăderea din termen. Dacă micșorarea garanțiilor provine din faptul creditorului, al unei terțe persoane sau se datorează forței major, dispoziția art. 1.417 C. Civ. este inaplicabilă.

Art. 1417 alin. (3) C. Civ. oferă părților posibilitatea de a stabili și alte cauze de decădere din beneficiul termenului pentru situațiile în care, din culpa sa, debitorul nu satisface o condiție considerată esențială de creditor la încheierea contractului. Decăderea convențională poate opera doar cu întrunirea următoarelor condiții: stipularea expresă a caracterului esențial al condiției; stipularea expresă a posibilității decăderii; un interes legitim pentru creditor în a considera condiția respectivă drept esențială. Tot în acest context trebuie menționat art. 1.419 C. Civ, care prevede că decăderea din beneficiul termenului a unui debitor, chiar solidar, nu este opozabilă celorlalți codebitori.

F. Admisibilitatea acțiunilor oblice și pauliană. Codul Civil 2009 clarifică o problemă intens dezbătută în doctrină: poate debitorul introduce cu succes acțiunea oblică sau acțiunea pauliană înainte de îndeplinirea termenului suspensiv? Părerile erau împărțite. L. Pop afirma imposibilitatea creditorului de a intenta acțiunea oblică întrucât creanța trebuie să fie certă, lichidă și exigibilă; or, în opinia lui, creanța devine exigibilă numai la îndeplinirea termenului suspensiv⁴². Totodată, creditorul nu putea introduce acțiunea pauliană întrucât reprezenta un act de dispoziție, fiind o măsură cu caracter reparatoriu. Prof. Stătescu și Bîrsan împărtășeau aceeași opinie⁴³ susținând necesitatea exigibilității creanței pentru admiterea acțiunii oblice sau pauliene⁴⁴. În sens contrar,

⁴¹ L. Pop, op. cit, pag. 160

⁴² L. Pop, op.cit., pag. 157.

⁴³ C. Stătescu, C.Bîrsan, op. cit., pag. 354-357.

⁴⁴ În sensul potrivit căruia creanța trebuie să fie exigibilă, a se vedea pentru *acțiunea oblică*, Trib. Suprem, s. Civ., dec. nr 2185/1976, în R.R.D. nr. 4/1977, pag.59, iar pentru *acțiunea revocatorie*, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1589/1985, în C.D. 1985, pag. 53.

doctrina franceză, reprezentată de Terré, Lequette și Simler⁴⁵, susținea că acțiunea pauliană este o măsură cu caracter preventiv și deci poate fi introdusă fără ca dreptul de creanță să fie exigibil. Mai mult, prof. Boroi susține că rezolvarea problemei trebuie dată ținându-se cont de împrejurarea că atât acțiunea oblică, cât și acțiunea pauliană, presupun, printre alte condiții, insolvabilitatea debitorului (în caz contrar, acțiunea ar urma să fie respinsă ca lipsită de interes), iar într-o asemenea situație, debitorul este decăzut din beneficiul termenului. Pe cale de consecință, creditorul este îndrituit să exercite, după caz, acțiunea oblică sau acțiunea revocatorie, deoarece creanța sa devine exigibilă.

Codul înlătură incertitudinea, impunând expres cu privire la acțiunea oblică condiția ca dreptul de creanță să fie exigibil la momentul intentării acesteia (art. 1.560 alin. (1) C. Civ.). Aceasta nu înseamnă că de fiecare dată când va fi intentată înainte de împlinirea termenului suspensiv, acțiunea va fi respinsă ca lipsită de interes. În ipoteza în care prin fapta sa debitorul își mărește sau își creează o stare de insolvabilitate, el va fi decăzut din beneficiul termenului, în temeiul art. 1417 alin. (1) C. Civ., și, ca atare, creanța va fi socotită exigibilă. Așadar, în acest caz, acțiunea oblică a creditorului va fi intentată cu succes.

Cât despre acțiunea pauliană, nu se mai prevede cerința potrivit căreia creanța creditorului care o întentează trebuie să fie exigibilă, ci doar ca respectiva creanță să fie certă la data introducerii acțiunii (art. 1563 C. Civ.). În consecință, acțiunea pauliană va fi admisă și dacă este îndreptată împotriva debitorului înainte de ajungerea la termen a creanței.

BIBLIOGRAFIE:

1. *J.-J. Taisne*, La notion de condition dans les actes juridiques. Contribution a l'étude de l'obligation conditionnelle, Lille, 1977;
 2. *L. Pop*, Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. I. Regimul juridic general, Ed. C.H. Beck, București, 2006
 3. *G.-Al. Ilie*, Regula generală a riscurilor în contracte în reglementarea Noului Cod civil, în revista Curierul Judiciar, Ed. C.H. Beck, nr. 10/2011
 4. *M. Nicolae*, Tratat de publicitate imobiliară, vol II, Ed. Universul Juridic, București, 2011
 5. *J. Ghestin*, La notion de condition potestative au sens de l'article 1174 du Code civil, Etudes dédiées a A. Weill, Dalloz-Litec, 1983;
 6. *B. Dondero*, De la condition potestative licite, RTD civ.677, 2007;
 7. *W. Dross*, L'introuvable nullité des conditions potestatives, RTD civ.701, 2007;
 8. *D. Bonnet*, Cause et condition dans les actes juridiques, Ed. L.G.D.J., Paris, 2005
 9. *F. Terré, Ph. Symler, Yv. Lequette*, Droit civil. Les obligations, Dalloz, Paris, 2009
 10. *A. Bénabent*, Droit civil. Les obligations, Ed. L.G.D.J.-Montchrestien, Paris, 2003
 11. *Ph. Malaurie, L. Aynès, Ph. Stoffel-Munck*, Les obligations, Ed. Defrénois, Paris, 2004
 12. *J. Carbonnier*, Droit civil. Tome 4. Les obligations, Ed. P.U.F., Paris, 2000
 13. *G. Boroi*, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. Hamangiu, București, 2010
 14. *C. Stătescu, C. Bîrsan*, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. Hamangiu, București, 2008
 15. *G. Boroi, C.A. Anghelescu*, Curs de drept civil. Partea generală, Ed. Hamangiu, 2011
 16. *D.N. Theohari*, Liberalități afectate de termen, condiție și sarcină, Ed. Hamangiu, București, 2009
 17. *C. Hamangiu, N. Gorgean*, Codul Civil Annotat. Vol 2., Ed. C.H. Beck, București, 2006
-

⁴⁵ *Fr. Terre, Ph. Simler, Yv. Lequette*, op. cit., pag. 954-955.